

De **Natuur**verdubbelaars

Contactgegevens:

Prins Hendrikkade 25-1
1012 TM, Amsterdam

020 - 26 19 419

info@natuurverdubbelaars.nl
www.natuurverdubbelaars.nl

Handleiding Rekentool Kosten-Baten Analyse Regeneratieve Melkveehouderij

Versie 2.2 – mei 2024

Inhoud

1. Introductie.....	2
1.1 Het openen van de rekentool: macro's inschakelen.....	3
2 Veelgemaakte fouten	4
2.1 Posten worden overgeslagen of dubbel geteld.....	4
2.2 Posten worden bij het verkeerde invoerveld ingevuld	5
3 Invoertabbladen.....	5
3.1 Algemene gegevens	5
3.2 Balans.....	6
3.3 Winst- en verliesrekening.....	7
3.4 Tijdsbesteding.....	9
3.5 Optioneel - Kaasmakers.....	10
4. Interpretatie resultaten.....	11
4.1 Kengetallen.....	12
4.2 Bedrijfssaldo en resultaat	12
4.3 ABC	13
5. Conclusie	13
Bijlage	14

De **Natuurverdubbelaars**

1. Introductie

Ontstaan van de rekentool

De rekentool is in opdracht van Wij.land door de Natuurverdubbelaars ontwikkeld om inzicht te krijgen in de bedrijfsvoering van (natuurinclusieve) melkveehouders en om melkveeboeren inzicht te geven in het verdienvermogen van het bedrijf. De tool is in eerste instantie ontwikkeld in het kader van het project "Onder de Streep": een samenwerking tussen Wij.land, Living Lab Fryslân, de Natuurverdubbelaars en Alan Accountants, en uitgevoerd in opdracht van het Deltaplan Biodiversiteitsherstel, RVO en de Vogelbescherming. Voor dit onderzoek is een methode ontwikkeld om het verdienvermogen van (natuurinclusieve) melkveebedrijven te analyseren. Meer over dit project is te lezen op de website van Wij.land. In deze rekentool kunnen melkveehouders zelf aan de slag met deze methode door het invullen van de eigen bedrijfsgegevens. Daarnaast kan de tool toegepast worden in studiegroepen waarin de onderliggende bedrijfseconomische prestaties vergeleken kunnen worden.

Waarom de tool gebruiken?

Welke bedrijfsoutputs zijn economisch het meest waardevol? Welke bedrijfsinputs zijn economisch het meest belastend? Waar liggen de kansen voor het verlagen van kosten? Waar kunnen opbrengsten worden verhoogd? Al deze zaken kunnen door het invullen van de KBA rekentool worden onderzocht. De boer krijgt zo inzicht in de eigen bedrijfsvoering. Door de uitkomsten van de rekentool te vergelijken met andere boeren kunnen inzichten gedeeld worden. Daarnaast kan de tool ingezet worden om in studiegroepen bedrijfsvergelijkende rapporten vorm te geven. De uitkomsten van het toepassen van de methode op een grote steekproef boeren biedt daarnaast de mogelijkheid om analyses uit te voeren ten aanzien van het verdienvermogen van natuurinclusieve melkveehouderij in Nederland.

Zorgvuldig invullen

Voor effectieve resultaten is het van belang dat de benodigde gegevens (de posten in de rekentool) zorgvuldig worden ingevuld. Verkeerde informatie leidt immers tot verkeerde berekeningen en verkeerde conclusies over de bedrijfsvoering. De tool en handleiding geven zo veel mogelijk handvatten om de informatie uit het boekhoudrapport juist in te vullen.

Invullen tool: benodigde informatie

De meeste informatie die nodig is om de rekentool in te vullen staat in het boekhoudrapport. Hiervan worden de onderdelen "balans" en (toelichting op de) "winst- en verliesrekening" gebruikt. Daarnaast wordt de activastaat gebruikt, die vaak als bijlage bij het boekhoudrapport zit. Voor het invullen van de algemene gegevens over areaal en aantal koeien kan het soms ook nodig zijn om aanvullende documenten te raadplegen, zoals de gecombineerde opgave. Let op: er hoeven slechts vier tabbladen te worden ingevuld: 1) Algemene gegevens, 2) Balans, 3) Winst- en verliesrekening en 4) Tijdsbesteding.

De **Natuur**verdubbelaars

1.1 Het openen van de rekentool: macro's inschakelen

Om gebruik te kunnen maken van de informatieknoppen in Excel is het belangrijk dat "macro's" ingeschakeld zijn. Deze macro's zijn programmeercodes waarmee de knoppen functioneren. Op sommige computers zijn macro's automatisch uitgeschakeld: dan zullen de knoppen dus niet werken. Om de knoppen wel te kunnen gebruiken, moet dan handmatig ingesteld worden dat macro's ingeschakeld worden. Om dit te doen, volg je onderstaande stappen:

1. Klik op het tabblad **Bestand**.
2. Klik op **Opties**.
3. Klik op **Vertrouwenscentrum** en vervolgens op **Instellingen voor het Vertrouwenscentrum**.
4. Klik in het Vertrouwenscentrum op **Instellingen voor macro's**.
5. Klik hier vervolgens de optie "**Alle macro's inschakelen**" aan, en klik op **OK**

Op deze website kun je meer informatie vinden over het inschakelen van macro's:
<https://support.microsoft.com/nl-nl/office/macro-s-in-microsoft-365-bestanden-in-of-uitschakelen-12b036fd-d140-4e74-b45e-16fed1a7e5c6>

Daarnaast kan het soms nodig zijn om macro's in het bestand te deblokkeren. Dit doe je als volgt:

1. Klik in de Verkenner met je rechtermuisknop op het bestand om het menu te openen.
2. Klik in deze lijst vervolgens op **Eigenschappen** en ga naar het tabbladje **Algemeen**
3. Onderaan het venster staat **Beveiliging**. Klik hier op het vakje met **Blokkering opheffen** om de macro's in te schakelen in het bestand.

Mocht het niet lukken om de macro's in te schakelen, kan alle tekst die in de knoppen te vinden is teruggevonden worden in de Bijlage.

Belangrijke tips

- Werk, na het lezen van de handleiding, vanaf het tabblad "algemene gegevens" naar rechts.
- Niet elke cel hoeft te worden ingevuld. De cellen die oranje gearceerd zijn dienen te worden ingevuld. In de grijze cellen wordt een tussenuitkomst berekend. Sommige oranje invoercellen kunnen in jouw bedrijf niet aan de orde zijn. Laat deze cellen leeg.
- Naast de meeste invoercellen staat een informatie-icoontje (een **i**), door op dit icoontje te drukken ontvouwt zich een informatieveld met een beschrijving van het invoerveld en/of bepaalde voorbeelden van posten uit de eigen boekhouding die onder deze noemer vallen. In de appendix van deze handleiding kan je een lijst vinden van alle uitlegeregels die in de rekentool verschijnen wanneer op de informatie-icoontjes wordt geklikt (**i**).
- Wanneer een ingevulde cel blauw verkleurd, duidt dit erop dat de ingevulde waarde niet gebruikelijk is. Dit hoeft niet per se een foutieve waarde te zijn. Echter, wanneer een ingevulde cel rood verkleurd duidt dit zeer waarschijnlijk op een

De **Natuur**verdubbelaars

foutieve waarde. Kijk dan nogmaals goed of het bedrag uit het eigen boekhoudrapport daadwerkelijk correct in de tool is ingevuld. Deze waarschuwingen zijn ingebouwd om te voorkomen dat de resultaten niet meer werkbaar zijn door een foutieve waarde (bijvoorbeeld een 0 te veel of te weinig). Vul de waarden dus altijd zorgvuldig in. Wanneer na dubbelchecken blijkt dat de waarden toch kloppen mag de waarschuwing genegeerd worden en blijft het ingevulde bedrag X staan.

2 Veelgemaakte fouten

Gezien de omvang van de rekentool kan het zijn dat er een fout wordt gemaakt. Hieronder benoemen we veelgemaakte fouten en tips om deze te voorkomen.

2.1 Posten worden overgeslagen of dubbel geteld

In de rekentool staan veel invulvelden, die soms niet één-op-één overeenkomen met de posten uit het boekhoudrapport, of niet in dezelfde volgorde staan als de posten uit het boekhoudrapport. Zo kan het voorkomen dat je een post per ongeluk overslaat. Ook bestaat het risico dat je een post dubbel invult, bijvoorbeeld zowel bij “verzekeringen” als later bij “overige algemene kosten”.

Sommige invulvelden in de rekentool zullen daarbij niet als post voorkomen in de eigen boekhouding omdat deze bijvoorbeeld onder “overig” worden gerekend, of omdat de post niet relevant is voor het bedrijf. De invulvelden in de rekentool die niet relevant zijn voor het eigen bedrijf, kunnen leeggelaten worden.

Voorbeeld: Op de winst- en verliesrekening-tab van de rekentool staat onder de categorie “Toegerekende kosten melkveetak”, de post: “Melkproducten (kunstmelk)”.

Op jouw bedrijf worden geen melkproducten ingekocht. Deze cel mag dus leeg blijven.

Tip: posten overslaan of dubbeltellen

Om te voorkomen dat je posten overslaat, raden wij aan om het boekhoudrapport, en niet de rekentool als uitgangspositie te gebruiken. Je vult de tool dus in vanuit de boekhouding, volgens het onderstaande stappenplan:

- Loop de verschillende posten uit het boekhoudrapport na en zoek de bijbehorende post op in de rekentool.
- Vervolg dit proces totdat alle posten die in het boekhoudrapport staan, in de rekentool zijn ingevuld.
- Om te voorkomen dat je posten overslaat is het van belang om na afronding goed te controleren of alle posten uit het boekhoudrapport in de rekentool zijn ingevuld.
- Het afkruisen of markeren van de behandelde posten in het boekhoudrapport vermindert het risico op het overslaan of dubbel tellen van posten.

De **Natuur**verdubbelaars

2.2 Posten worden bij het verkeerde invoerveld ingevuld

De invoervelden in de rekentool komen zo veel mogelijk overeen met de posten die veel in agrarische boekhoudingen voorkomen. Omdat echter elk accountancykantoor verschillende formats heeft voor het weergeven van financiële gegevens, kan het zijn dat de posten niet precies overeenkomen met de invoervelden in de rekentool. Daardoor kan het soms lastig zijn om te weten waar een bepaalde post moet worden ingevuld. Om hierbij te helpen staan er in het informatieveld (door op de **i** te klikken) synoniemen van de post. Ook staan daar voorbeelden die onder de betreffende post vallen.

*Voorbeeld: Op jouw winst- en verliesrekening staat de post “Premie EU-Landbouwbeleid”. Deze staat niet als invoerveld in de rekentool. Wanneer je klikt op de **i** naast “bedrijfstoelagen” staat hier echter dat dit hier een synoniem voor is. Je kan de post dus hier invullen.*

3 Invoertabbladen

De rekentool heeft vier invoertabbladen die ingevuld dienen te worden; 1) Algemene gegevens, 2) Balans, 3) Winst- en verliesrekening en 4) Tijdsbesteding. Voor de verschillende tabbladen zal je verschillende documenten of onderdelen van het boekhoudrapport nodig hebben. Verderop in de handleiding benoemen we per tabblad welke documenten benodigd zijn en geven we tips om desbetreffende tabbladen goed in te vullen.

De uitkomsten van de rekentool worden weergegeven in drie afzonderlijke resultaatentabbladen, namelijk:

- Kengetallen
- Bedrijfssaldo en resultaat
- Activity Based Costing

3.1 Algemene gegevens

Het invoertabblad “algemene gegevens” bevat gegevens over het bedrijf en de bedrijfsvoering. Gegevens over het areaal in hectares van zowel productieve als niet-productieve bedrijfsgrond, de grootte van de veestapel, de melkproductie en overige gegevens (o.a. aantal melkbeurten per dag en fosfaatproductie) staan op dit invoertabblad. Deze gegevens verschaffen algemene informatie over de schaal en de bedrijfsvoering van het bedrijf.

FAQ

Vraag: Wat moet ik invullen bij ‘fosfaatrechten’ en hoe vind ik deze?

Antwoord: Je vult hier het aantal kilo fosfaat in dat geproduceerd mag worden volgens de fosfaatrechten. Deze staat vaak bij de algemene gegevens in de

De **Natuur**verduubelaars

boekhouding. Als deze niet hier te vinden is, kan dit teruggevonden worden via het loket van RVO of in mestboekhoudingsprogramma's zoals CRV.

Vraag: Ik moet de 'meetmelk' invullen, maar ik weet alleen het aantal kilo dat geproduceerd is. Hoe bereken ik de meetmelk?

Antwoord: Als de meetmelk niet in de boekhouding staat, kan deze berekend worden door de calculator onderaan het tabblad in te vullen. Deze gebruikt de ingevulde vet- en eiwitpercentages om zo de meetmelk te berekenen.

Wat heb ik nodig?

- Algemene gegevens uit het boekhoudrapport, zoals beschrijving van areaal en de veestaat
- De Kringloopwijzer voor het invullen van natuurinclusieve kenmerken en gegevens over nutriënten en emissies
- *Eventueel:* De gecombineerde opgave voor gedetailleerd overzicht van areaal
- *Eventueel:* De mestboekhouding voor overzicht van fosfaatrechten
- *Eventueel:* Gegevens van de melkfabriek over vet- en eiwitpercentages en melkprijs
- *Eventueel:* ANLb-pakketten bij agrarische collectieven.

3.2 Balans

De balans is onderdeel van het boekhoudrapport. De posten die op de balans staan kunnen in de meeste gevallen onder dezelfde naam worden ingevuld in de rekentool.

In dit tabblad worden gegevens ingevuld over de activa van het bedrijf: alle bezittingen en rechten van het bedrijf. De gegevens zijn terug te vinden op de balans in het boekhoudrapport en in meer detail op de activastaat, vaak een bijlage van het boekhoudrapport. Op de balans staat voor verschillende categorieën activa de waarde vermeld. Op de activastaat kan van alle afzonderlijke bezittingen de waarde en afschrijving worden opgezocht.

Verschillende onderdelen van de balans

Om kosten aan verschillende activiteiten op het bedrijf te kunnen toerekenen in de Activity Based Costing methode, moeten de balanswaarden en afschrijvingen hier ingevuld worden voor de categorieën 'Machines en werktuigen', 'Melkinstallatie', 'Vee', 'Onroerende goederen: gebouwen', 'Grond', en 'Fosfaatrechten'. De posten 'Vee', 'Onroerende goederen', 'Grond' en 'Fosfaatrechten' zijn ook vaak zo terug te vinden op de balans. De post 'Machines en werktuigen' is vaak samengenomen met de post 'Melkinstallatie'. Om deze posten toch te kunnen splitsen heb je de activastaat nodig.

Splitsen van 'machines, werktuigen en installaties' naar 'machines en werktuigen' en 'installaties'

Wanneer in de boekhouding de post "Installaties" niet apart benoemd staat, kan je het onderdeel "Splitsen machines, werktuigen en installaties" gebruiken. Om de posten 'melkinstallatie' en 'machines en werktuigen' te splitsen, vul je eerst het bedrag in voor deze posten samen, dat op de balans staat onder 'Machines, werktuigen en installaties'. Vervolgens trekken we hier de activa vanaf die horen bij de melkinstallatie.

De **Natuur**verdubbelaars

De verschillende activa die onder de melkinstallatie vallen kunnen worden teruggevonden op de activastaat. Hier zoek je de activa die gerelateerd zijn aan de activiteit 'melken', en kun je hieronder invullen. De melkkoeltank en warmtewisselaar staan al ingevuld, maar er zijn waarschijnlijk nog meer posten die aan deze activiteit gerelateerd zijn. Van deze posten kan je hieronder de naam invullen, de boekwaarde aan het begin en het eind van het boekjaar, en de afschrijving. Het model telt alle posten op om zo tot een totaal te komen voor de melkinstallatie.

Eventuele private onderneming

Zijn een deel van de bezittingen van het bedrijf ondergebracht in een private onderneming? Dan kan het onderdeel "Private onderneming" ingevuld worden. Hier kunnen gegevens uit deze onderneming ingevuld worden. Deze worden vervolgens opgeteld bij die van de agrarische onderneming.

Afschrijvingen

Een waardevermindering in de vorm van een afschrijving treedt voor vaste activa (bedrijfspannen, machines) en vlottende activa (de vee-voorraad/levende have en andere voorraden) vrijwel altijd op. Deze afschrijvingen dienen los ingevuld te worden in de rekentool. De afschrijving van een totale/overkoepelende post, zoals 'gebouwen', is vaak te vinden op de winst- en verliesrekening. De afschrijving van individuele posten, zoals "de melkinstallatie", is te vinden op de activastaat van de balans.

FAQ

Vraag: Waarom moet ik de post 'machines, werktuigen en installaties' splitsen?

Antwoord: Het is nodig om te weten welk deel van deze post bestaat uit de melkinstallatie. In de methode rekenen we namelijk kosten en vermogen toe aan verschillende activiteiten op het bedrijf. Om dit voor de activiteit 'melken' in beeld te brengen, moeten we weten welke bezittingen voor deze activiteit worden aangewend.

Wat heb ik nodig?

- Balans in het eigen boekhoudrapport
- Activastaat
- *Eventueel:* Balans en activastaat van de private onderneming

3.3 Winst- en verliesrekening

De winst- en verliesrekening is onderdeel van de eigen boekhouding en volgt, in de meeste gevallen, na de balans in het boekhoudrapport. Voor het invullen van de invoervelden in de rekentool is het van belang dat de toelichting op de winst- en verliesrekening wordt gebruikt en niet het samenvattende overzicht.

Voor de posten die op de winst- en verliesrekening staan, geldt dat deze, evenals de balansposten, in de meeste gevallen onder dezelfde naam kunnen worden ingevuld op de rekentool.

De **Natuur**verduubelaars

De invulvelden die op het winst- en verliesrekening tabblad staan binnen de rekentool, houden verband met baten en lasten. Aan de batenkant bestaat deze winst- en verliesrekening uit verschillende invulvelden binnen de volgende categorieën:

- Opbrengsten uit de melkveetak
- Melkopbrengsten bij eigen verzuiveling
- Financieel
- Incidentele baten en lasten

Aan de kostenkant bestaat de winst- en verliesrekening uit verschillende invulvelden binnen de volgende categorieën:

- Toegerekende kosten voor de melkveetak
- Niet toegerekende kosten

De invulvelden die verband houden met een eventuele neventak staan binnen de rekentool onder:

- Opbrengsten en kosten neventak(ken)

Wat is een neventak?

Onder de neventak worden grotere nevenactiviteiten geschaard zoals het houden van een boerderijwinkel, het zelf verzuivelen van melk (bijvoorbeeld door kaasproductie op het bedrijf), of het verhuren van een vergaderlocatie. Dit zijn activiteiten die soms wel mogelijk worden gemaakt door de melkveetak (zoals het zelf verzuivelen), maar een op zichzelf staand onderdeel van het bedrijf vormen en vaak ook een significant deel van de inkomsten vormen.

Belangrijk: Hierboven is beschreven dat de rekentool baten en kosten uit de gewone bedrijfsvoering (melkveehouderij) scheidt van baten en kosten uit nevenactiviteiten. Deze scheiding maakt het onder meer mogelijk om te berekenen:

- Welk deel van de totale kosten en baten op het bedrijf aan de neventak kan worden toegerekend.
- Welke inputs binnen de neventak het meest kostbaar zijn.
- Welke outputs binnen de neventak het meest rendabel zijn.

Het is van belang dat de "overige opbrengsten" zoals opgesomd onder "opbrengsten melkveetak" **niet** tot de neventak worden gerekend maar onder de gewone bedrijfsvoering worden geschaard. Dit geldt dus onder andere voor overige opbrengsten als verhuur van activa en inkomsten uit energieverkoop. Het onderscheid tussen gewone bedrijfsvoering (melkveehouderij), en nevenactiviteiten, schept bijvoorbeeld de mogelijkheid om te bepalen of intensivering of extensivering van de neventak economisch wenselijk is.

FAQ

Vraag: Wat als ik geen opbrengst uit voorraadmutatie voedergewassen heb maar kosten?

De **Natuur**verduubelaars

Antwoord: Vul in dit geval binnen dit invoerveld niets in. Noteer in plaats hiervan de kosten binnen het invoerveld "voorraadmutatie eigen ruwvoorraad" onder het kopje "toegerekende kosten melkveetak".

Vraag: Waarom staan er "overige opbrengsten" onder "opbrengsten melkveetak" die niet direct met melkproductie te maken hebben als "verhuur van activa" en "inkomsten uit energieverkoop."

Antwoord: Deze verdeling bestaat zodat de opbrengsten en kosten die direct kunnen worden toebedeeld aan de neventak en de gepaarde nevenactiviteiten geïsoleerd kunnen worden. Door het scharen van deze directe opbrengsten en kosten onder de neventak kan een goede inventarisatie worden gemaakt van de waarde van deze neventak (absoluut en relatief ten opzichte van de gewone bedrijfsvoering). Kijk bovenaan deze pagina voor de definitie van neventak zoals gehanteerd in de rekentool.

Veel gemaakte fouten

- Particuliere kosten voor huisvesting of algemene zaken als telefoon- en/of autogebruik, of contributies en abonnementen, worden meegerekend en ingevoerd in desbetreffende velden onder het kopje "Niet-toegerekende kosten". Dit is niet correct. Private kosten dienen niet te worden meegenomen in de invoervelden, enkel de "niet-toegerekende kosten" die verband houden met de bedrijfsvoering worden binnen de invoervelden bij de desbetreffende categorieën ingevuld. Deze correctie staat dan bijvoorbeeld in de boekhouding als "*Correctie privégebruik telefoon*" en dient dan dus van de totale telefoonkosten afgetrokken te worden.

Wat heb ik nodig?

- Toelichting op de winst- en verliesrekening in het boekhoudrapport

3.4 Tijdsbesteding

De invoer van tijdsbesteding maakt het mogelijk een Activity Based Costing (ABC) berekening te maken. Deze methode bedeedt economische waarde toe aan activiteiten.

Voer als input de arbeidsuren, het productieniveau in productie-eenheden, en het totale bedrag aan kosten per activiteit in binnen de daarvoor bestemde invulvelden.

Na invoer van de benodigde gegevens maakt de rekentool een berekening van de kosten per activiteit per tijdseenheid. Zo wordt inzicht verschaft in de bedrijfsactiviteiten die het meest en minst kostbaar zijn in termen van economische waarde per tijdseenheid (in dit geval per week). Deze informatie kan vervolgens als basis dienen voor de optimalisering van een bedrijfsonderdeel. Ook kunnen bepaalde activiteiten aan de hand van de ABC-resultaten, worden geïntensiveerd, afgeschaald of zelfs afgestoten.

De uren die op dit tabblad moeten worden ingevuld zijn de uren die worden gemaakt door de eigenaar en eventuele bedrijfshulp(en).

De **Natuur**verdubbelaars

De invoervelden zijn onderverdeeld in de volgende subcategorieën:

- Activiteit melken
- Activiteit vee-verzorging
- Activiteit voerverwerking
- Activiteit voerwinning gras en voedergewas
- Activiteit huisvesting
- Activiteit management

Vul alle invulvelden die van toepassing zijn op je bedrijf zo zorgvuldig mogelijk in.

Gemiddelde arbeidskosten per week

De "gemiddelde kosten per week"-sectie laat resultaten zien die door de rekentool zijn berekend. Deze cijfers worden automatisch door de rekentool berekend op basis van de invoer van de activiteiten-posten. Hier kan door de deelnemer dus niets worden ingevuld.

FAQ

Vraag: Welke uren vul ik binnen de invulvelden tijdbesteding in?

Antwoord: De uren die gemaakt zijn door alle werknemers en gezinsleden op het bedrijf worden per activiteit ingevuld. Hier vallen externe krachten zoals "klauwbekappers, inseminators en/of veescheerders", nadrukkelijk niet onder want deze kosten, voor uitbesteedde activiteiten, zijn al in de winst- en verliesrekening toegerekend aan de relevante activiteit.

Vraag: Ik heb de exacte uren per activiteit niet paraat, wat doe ik nu?

Antwoord: Veel landbouwers zullen niet voor iedere activiteit exact weten hoeveel uren er door werknemers en gezinsleden zijn besteed aan de opgesomde activiteiten. Maak een weloverwogen, maar conservatieve inschatting van het aantal uren.

Veel gemaakte fouten

Een kwartier dient in de tool ingevuld te worden als 0,25: een kwart uur, en niet als 0,15 (het aantal minuten). Ook andere 'delen' van uren moeten dus als een deel van een uur worden ingevuld. 20 minuten moet bijvoorbeeld als '0,33' ingevuld worden.

Wat heb ik nodig?

- Eigen inschatting van de gemaakte uren op het bedrijf.

3.5 Optioneel - Kaasmakers

Het creëren van meerwaarde door zuivelverwerking klinkt als een economisch aantrekkelijke optie, maar brengt ook aanzienlijk kosten met zich mee. Een essentiële vraag die kaasmakers zichzelf stellen, is of hun eigen zuivelproductie voldoende rendabel is. Het tabblad "Optioneel - Kaasmakers" kan worden ingevuld om het saldo en resultaat van de kaastak te berekenen. De zogeheten "kaasmakerstool" bevat dezelfde elementen

De **Natuur**verduubelaars

als de gewone rekentool, waarbij de opbrengsten, toegerekende en niet toegerekende kosten, de balans en tijdsbesteding voor de kaastak worden ingevuld.

Belangrijk bij het invullen:

- De witte cellen hoeven niet te worden ingevuld, maar zijn gelinkt aan cellen in het tabblad “Algemene gegevens”. De grijze cellen worden berekend in het tabblad. Controleer of de cellen waarnaar verwezen wordt zijn ingevuld, indien deze cellen leeg blijven.
- Indien de “Opbrengst verkoop kaas” niet bekend is, kan er gebruik gemaakt worden van de “Calculator opbrengst verkoop kaas”, welke in de tool onder de aanvullende gegevens te vinden is. Door de verdeling in percentages per afnemer in te vullen met de bijbehorende verkoopprijzen, zal de totale opbrengst worden berekend. Let op: dit is niet de exacte opbrengst.
- In de kaasproductie calculator wordt onderscheid gemaakt tussen “Geproduceerde kaas zoals in de gegevens” en “Geproduceerde kaas, berekend uit de opbrengsten”. Bij het invullen wordt **alleen** “Geproduceerde kaas zoals berekend uit de gegevens” ingevuld. Dit is het aantal kilogram kaas dat geproduceerd is in dit jaar, zoals in de eigen administratie staat.
 - Bij “Geproduceerde kaas, berekend uit de opbrengsten” wordt berekend hoeveel melk zelf is verzuiveld en hoeveel kilogram kaas hiervan gemaakt kan worden. De cellen “Geproduceerde kaas zoals in de gegevens” en “Geproduceerde kaas, berekend uit de opbrengsten” zullen niet gelijk zijn, omdat niet alle liters zelf verzuivelde melk geregistreerd worden als een kilogram kaas in de administratie, door bijvoorbeeld verliezen bij het proces of derving van kaas. Indien het verschil opvallend groot is, is er waarschijnlijk een fout gemaakt.
 - Indien er geen hoeveelheid geproduceerde kaas in de eigen administratie te vinden is, moet in deze cel de berekende hoeveelheid overgenomen.
- Er wordt ook onderscheid gemaakt tussen “Berekende opbrengst” en “Gemiddelde verkoopprijs”. De “Berekende opbrengst” is berekend door de “Opbrengst verkoop kaas” te delen door “Geproduceerde kaas zoals in de gegevens”. Bij de “Gemiddelde verkoopprijs” wordt de prijs ingevoerd zoals in de administratie of uit een eigen berekening. Indien dit te veel verschilt van de gemiddelde verkoopprijs die de deelnemer zelf invoert, is er waarschijnlijk een fout gemaakt.

4. Interpretatie resultaten

Na het invullen van de posten zal de rekentool output (resultaten) hebben gegenereerd. Deze resultaten zijn onderverdeeld in categorieën en terug te vinden in de tabbladen “Kengetallen”, “Bedrijfssaldo en resultaat”, en “Activity-based costing”. Hieronder zullen de resultaten-tabbladen één voor één worden besproken.

De **Natuur**verduubelaars

4.1 Kengetallen

Binnen de kengetallen maken verschillende posten de uitkomsten van de rekentool zichtbaar. Deze kengetallen geven weer wat de bedrijfseconomische prestatie is van het bedrijf. Er worden een aantal kengetallen berekend:

- **Saldo:** In dit kengetal worden de inkomsten uit de melkveetak en uit subsidies meegenomen. Hieronder vallen: de melkopbrengst, omzet en aanwas van de veestapel, betalingsrechten en de opbrengst van voedergewassen. Ook inkomsten uit ANLb beheersvergoedingen en overige subsidies zijn in het saldo meegenomen. Van deze inkomsten worden de toegerekende kosten afgetrokken. Toegerekende kosten zijn kosten die direct toe te rekenen zijn aan een eindproduct. Deze kosten variëren afhankelijk van de omvang van de productie.

Bijvoorbeeld:

- Als er meer dieren zijn, stijgen ook de voerkosten;
- Als er meer hectares grasland zijn, stijgen ook de bemestingskosten.

Grotere bedrijven hebben over het algemeen een hoger saldo. Belangrijk is dat het saldo de kosten die niet direct toegerekend worden aan de melkveetak, niet meeneemt. Deze niet meegerekende kosten bestaan in verschillende vormen zoals: betaalde arbeid, loonwerk, afschrijvingen, huisvestingskosten, algemene kosten en pacht voor voerwinning.

- **Resultaat uit gewone bedrijfsuitoefening melkveetak:** in dit resultaat worden de niet toegerekende kosten van het saldo afgetrokken. De inkomsten uit de neventak zijn in dit resultaat nog niet meegenomen.
- **Resultaat uit gewone bedrijfsuitoefening gehele bedrijf:** in dit resultaat worden ook de inkomsten en kosten van de neventak meegenomen. Het vormt zo de meest complete weergave van het resultaat van het bedrijf.
- **Financiële analyse:** Het financiële resultaat bevat de opbrengsten, niet toegerekende en toegerekende kosten uit de melkveetak en de opbrengsten en kosten uit de neventak. Daarbij zijn de rentebaten en -lasten, en de incidentele baten en lasten meegenomen. Dit resultaat is het resultaat uit de winst- en verliesrekening.
- **Bedrijfseconomische analyse:** In het bedrijfseconomische resultaat worden ook de berekende arbeid en de berekende rente over assets verwerkt.

4.2. Bedrijfssaldo en resultaat

De velden op dit tabblad verschaffen informatie over de totale opbrengsten uit de melkveehouderij (de neventak is niet meegenomen) en de totale kosten per categorie, waarbij de volgende kostencategorieën worden aangehouden

- Voerkosten,
- Gewaskosten,
- Veekosten,

De **Natuur**verdubbelaars

- Arbeid,
- Machines en werktuigen,
- Melkinstallatie,
- Loonwerk,
- Onroerende zaken,
- Productierechten,
- Algemene kosten

Sommige van bovenstaande kostencategorieën zijn verder onderverdeeld en bevatten subcategorieën (denk aan krachtvoer of ruwvoer bij voerkosten).

De opbrengsten en kosten worden naast in totalen, ook uitgedrukt in opbrengsten/kosten per meetmelkproductie (in 100 kg), per aantal koeien en per hectare.

4.3. ABC

Het tabblad Activity Based costing heeft een vergelijkbare opmaak als het hierboven besproken tabblad "bedrijfssaldo en resultaat". Het ABC tabblad geeft echter de kosten weer op basis van de verdeling van onbetaalde arbeidsjaaréenheden (oaje) op je bedrijf en niet op basis van kostencategorieën.

De kosten op het ABC tabblad zijn onderverdeeld in **totale** toebedeelde onbetaalde arbeidskosten **per activiteit**, onbetaalde arbeidskosten **per 100 kg meetmelk**, onbetaalde arbeidskosten **per koe** en onbetaalde arbeidskosten **per hectare**. Door het aflezen van de activity based costing kan worden bepaald welke activiteiten op het bedrijf het meest kosten efficiënt zijn in termen van arbeid door onbetaalde krachten (de eigenaar en eventuele bedrijfshulp(en)).

5. Conclusie

De rekentool stelt boeren in staat om zelf inzicht te krijgen in het verdienvermogen van het bedrijf. Het kan daarnaast in studiegroepen gebruikt worden om resultaten onderling te vergelijken.

De rekentool is zo gebruiksvriendelijk mogelijk gemaakt. Toch kan het zijn dat er nog onduidelijkheden zijn, bijvoorbeeld omdat er een unieke situatie op het bedrijf is. Probeer bij vragen eerst in de handleiding te zoeken of het antwoord hier te vinden is. Daarnaast staat er in de rekentool zelf vaak uitleg, en staat er ook onder de **i**-knop in de rekentool informatie over de post. Mocht je er toch niet uit komen, aarzel dan niet contact op te nemen met je studiegroepbegeleider of een van de projectleiders van Wij.land of de Natuurverdubbelaars.

De **Natuur**verdubbelaars

Bijlage

In onderstaande lijst staan alle uitleg regels die in de rekentool verschijnen wanneer op de informatie-icoontjes wordt geklikt (i). Als je op zoek bent naar de uitleg van een specifiek begrip, kan je deze het beste opzoeken met de sneltoetscombinatie (ctrl+f). De navigatie-window wordt nu geopend en je kunt binnen dit document zoeken naar het zelfgekozen begrip.

Algemene gegevens

Invoerveld	Omschrijving
Eigendom	Landbouwgrond dat in eigendom is van het bedrijf
Pacht	Landbouwgrond die gepacht wordt, zoals land onder erfpacht of geliberaliseerde pacht. Tel hier alle gepachte gronden bij elkaar op: zoals de erfpacht, reguliere pacht en geliberaliseerde pacht.
Los land	Hier valt land onder dat niet binnen bovenstaande categorieën past, zoals losse pacht.
Grasland	Landbouwgrond waarop gras wordt geteeld ten behoeve van de ruwvoerproductie
Voedergewas	Landbouwgrond waarop voedergewassen worden geteeld ten behoeve van ruw- of krachtvoerproductie. Hier valt bijvoorbeeld maisland onder.
Natuurland	Landbouw- of natuurgrond waarop geen commerciële teelt van gras plaatsvindt. Of land waar natuur het hoofddoel is.
Overige gewassen	Land waarop andere gewassen dan grassen groeien die niet als veevoedergewas dienstdoen.
Niet productief: wegen/gebouw/erf	Land waar geen landbouwproductie op plaatsvindt, zoals erven, wegen, gebouwen en verharding of privé groen (tuinen)
Melk- en kalfkoeien	Vul hier het gemiddelde aantal melk- en kalfkoeien in. Let op: hier vleesvee, eigen fokstieren en jongvee niet meetellen.
Jongvee	Vul hier apart van elkaar het aantal jongvee jonger en ouder dan 1 jaar in.
Vleeskoeien	Vul hier het gemiddelde aantal vleeskoeien in (indien deze worden gehouden op bedrijf). Wanneer er op het bedrijf dubbeldoelkoeien worden gehouden, kunnen deze allen bij 'melkkoeien' ingevuld worden. Hier alleen koeien invullen die hoofdzakelijk voor vleesproductie worden aangehouden, of bijvoorbeeld kalveren die zelf worden afgemest op het bedrijf. Hier geen fokstieren invullen.

De **Natuur**verduubelaars

Geproduceerde meetmelk (kg)	Hoeveelheid geproduceerde meetmelk over het afgelopen jaar, in kilogram. Tel hierbij niet de melk op die aan klaveren gevoerd wordt, maar alleen die melk die wordt afgezet óf tot zuivelproduct wordt verwerkt. De meetmelkproductie kan vaak op de winst- en verliesrekening gevonden worden. Indien deze daar niet staat, kan die door de calculator hieronder berekend worden doormiddel van de ingevulde vet- en eiwitpercentages. Let op: wanneer een deel van de melk zelf verzuiveld wordt, dient hier een apart kader voor ingevuld te worden op het tabblad 'winst- en verliesrekening'.
Vetpercentage	Het vetpercentage van de melk (in procenten).
Eiwitpercentage	Het eiwitpercentage van de melk (in procenten).
Type melkinstallatie (type)	Het soort melkinstallatie dat gehanteerd wordt binnen het landbouwbedrijf. Kies hier tussen 'melkstal' of 'melkrobot'.
Aantal melkbeurten per dag	De hoeveelheid melkbeurten per 24 uur
Voor melkstal: aantal standen	Vul hier, indien het type melkinstallatie 'melkstal' is, in hoeveel standen de melkstal heeft.
Voor melkrobot: aantal robots	Vul hier, indien het type melkinstallatie 'melkrobot' is, in hoeveel robots er zijn.
Aantal onbetaalde arbeidsjaareenheden op bedrijf	Het aantal arbeidsjaareenheden verricht door agrarische ondernemers en gezinsleden die geen salaris krijgen (aje's). Een arbeidskracht die in een jaar 2.000 uur of meer werkt, wordt gezien als een aje.
Fosfaatproductie	De fosfaatproductie van het bedrijf volgens de hoeveelheid fosfaatrechten die in het bezit zijn. De hoeveelheid geproduceerde fosfaat is meestal in de boekhouding te vinden, anders kan deze ook online ingezien worden via het loket van RVO.
Afvoer mest	Het aantal kuub mest dat jaarlijks wordt afgevoerd. Deze informatie is te verkrijgen uit de mestadministratie.
Stikstofbodemoverschot	Het totale stikstofbodemoverschot zoals berekend in de KringloopWijzer als aanvoer van kunstmest, organische mest, weidemest, mineralisatie, depositie en vlinderbloemigen minus de afvoer van geoogste producten - zichtbaar in Dashboard Milieu & Klimaat (Overschot bodem totaal (kg N per ha))
Kunstmestgebruik	Aanvoer stikstof uit kunstmest, zoals berekend in de KringloopWijzer als kilogrammen stikstof (N) uit kunstmest per hectare - zichtbaar in

De **Natuur**verduubelaars

	Dashboard Milieu & Klimaat (Aanvoer kunstmest (kg N per ha))
Ammoniakuitstoot	Ammoniakemissie zoals berekend in de KringloopWijzer als totale emissie van ammoniak (NH ₃) van graasdieren per hectare - zichtbaar in Dashboard Milieu & Klimaat (Emissie graasdieren totaal per ha (kg NH ₃ per ha))
Eiwit van eigen land	Aandeel eigen geteeld eiwit o.b.v. de KringloopWijzer (percentage eiwit in geteeld veevoer t.o.v. eiwit in verbruikt veevoer) - zichtbaar in Dashboard Milieu & Klimaat.
Broeikasgasemissie	Broeikasgasemissie zoals berekend in de KringloopWijzer als emissie van CO ₂ equivalenten uit pensfermentatie, opgeslagen mest, produceren voer, energiebronnen en aanvoerbronnen uitgedrukt per kilogram meetmelk (Fat and Protein Corrected Milk FPCM) - zichtbaar in Dashboard Milieu & Klimaat (Emissie voor melkproductie (g CO ₂ -eq per kg FPCM))
Krachtvoergebruik	Krachtvoergebruik excl. Natte bijproducten per 100 liter meetmelk. Conform berekening KringloopWijzer.
Eiwit in het rantsoen	Het gemiddelde ruw eiwit (RE) in het totaalrantsoen zoals berekend in de KringloopWijzer uitgedrukt in gram/kg drogestof - zichtbaar in Dashboard Vee - Resultaat rantsoen

Balans

Invoerveld	Omschrijving
Machines en werktuigen	De huidige boekwaarde van de machines en werktuigen
Melkinstallatie	Vul hier de boekwaarde aan het begin van het jaar en aan het eind van de melkinstallatie
Vee	Vul hier de boekwaarde aan het begin van het jaar en aan het eind van het jaar in voor de gehele veestapel: dus zowel melk- en kalfkoeien als jongvee, vleesvee en fokstieren.
Onroerende goederen (gebouwen)	Vul hier de boekwaarde aan het begin van het jaar en aan het eind van het jaar in voor de onroerende goederen. Deze post wordt soms samengenomen met de grond. In dat geval niet in de activastaat worden opgezocht welk deel van deze post 'onroerende goederen' of 'gebouwen' is. Dit getal dient hier ingevuld te worden. Naast de

De **Natuur**verdubbelaars

	boekwaarde aan het begin en het einde van het boekjaar doen dient de afschrijving ingevuld te worden.
Grond	Vul hier de boekwaarde aan het begin van het jaar en aan het eind van het jaar in voor de grond. Normaliter wordt op de grond niet afgeschreven. De post 'afschrijvingen' kan dus meestal leeggelaten worden.
Productierechten	Vul hier de boekwaarde aan het begin van het jaar en aan het eind van het jaar in voor de fosfaatrechten. Vul daarnaast eventuele afschrijvingen op deze rechten in.

Winst- en Verliesrekening

Invoerveld	Omschrijving	Voorbeeld
Opbrengsten uit de verkoop van melk Synoniemen: Omzet melk	Het totaalbedrag uit aan opbrengsten uit de verkoop van melk	Nabetaling melk; BijdrageZuivelNL; Overige heffingen onder post melkopbrengsten; Overige toeslagen onder post melkopbrengsten; Kwaliteitsregeling onder de post melkopbrengsten; Fabriekstoeslagen onder de post melkopbrengsten; Interne opbrengst vervoederde melk
Opbrengsten uit de verkoop van eigen zuivel Synoniemen: Omzet eigen zuivel	Het totaalbedrag aan opbrengsten uit verkoop van eigen zuivel.	
Omzet en aanwas melk- en fokvee Synoniemen: Omzet en aanwas; Omzet en aanwas rundvee; Balansmutatie	Het totaalbedrag uit omzet en aanwas van melkvee. Hier wordt de omzet (verkoop van runderen) en aanwas (toename veestapel door afkalven) bij elkaar opgeteld, en verminderd met eventuele kosten voor aankoop van vee. Soms aangeduid als "balansmutatie" om het verschil in waarde aan levende have weer te geven ten opzichte van vorig jaar.	Verkoop van melkkoeien/rundvee (inclusief jongvee/stieren); Aankoop van melkkoeien/rundvee (inclusief jongvee/stieren); Aanwas van melkkoeien/rundvee (inclusief jongvee/stieren)
Bedrijfstoelagen Synoniemen: Betalingsrechten; Hectarevergoedin	Het totaalbedrag aan ontvangen premies uit het EU-Landbouwbeleid (ofwel GLB). Hieronder vallen alle GLB gerelateerde toeslagen, maar niet overige subsidies.	Basispremie, de extra betaling voor de eerste 40 hectare, de extra betaling jonge landbouwers, de regeling brede weersverzekering en de eco-regelingen.

De **Natuur**verdubbelers

wij•land⁴

g; premie EU-landbouwbeleid		
Opbrengst voorraadmutatie voedergewassen. Synoniemen: Voerwinst; (Voorraadverandering) Voedselgewassen onder de post opbrengsten (melkvee/rundvee)	De opbrengst uit veranderingen in de voorraad voedergewassen ten opzichte van het vorige boekjaar. Wanneer de totale voorraad is gestegen, wordt de stijging als een opbrengst gezien. De voedergewassen worden toegekend in het jaar dat ze geconsumeerd worden door de koeien en niet in het jaar dat ze geteeld worden. Deze post staat soms ook onder het kopje "voer en gewas". Let op: deze post kan ook staan bij kosten onder 'voer en gewas'. In dit geval is er een negatieve voermutatie en kan de post bij kosten worden ingevuld.	
Beheervergoeding en (ANLb) Synoniemen: Beheervergoeding en	Het totaalbedrag aan ontvangen gelden in het kader van Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb). Hierbij gaat het om vergoedingen uit beheerpakketten gefinancierd met ANLb gelden.	Rietzoom en klein rietperceel; Kuikenvelden; Kruidenrijk-plasdras; Grasland met rustperiode; Legselbeheer; Kruidenrijk grasland; Extensief beweide grasland; Ruige mestrijland; Hoog waterpeil; Graankruidenrand/wintervoedselakker; Natuurvriendelijke oever; Vogelakker; Bijenrand; Duurzaam Slootbeheer;
Beloningsprogramma's duurzame landbouw	Het totaalbedrag aan ontvangen gelden in het kader van vergoedingen voor duurzame of natuurinclusieve prestaties. Hieronder vallen verschillende beloningsprogramma's, zoals de Brabantse Biodiversiteitsmonitor of het Markemodel.	Brabantse Biodiversiteitsmonitor, GLB-pilot Markemodel, Beloning duurzaam boeren provincie Drenthe, Utrechtse Monitor Duurzame Landbouw
Overige subsidies Synoniemen: Ontvangen subsidies	Het totaalbedrag aan ontvangen gelden uit overige subsidies. Het gaat hierbij dus niet om bedrijfstoelagen en/of beheervergoedingen. De financiële uitkering houdt geen verband met GLB of ANLb gelden.	Subsidie kruidenrijk grasland; Subsidie bijzondere rassen; Subsidie emissie arme vloer & zonnepaneelpomp; Kavelruilsubsidie
Overige opbrengsten	Het totaalbedrag aan opbrengsten die niet toegerekend worden aan de melkveetak, subsidiegelden en/of de neventak.	
Werk voor derden Synoniemen:	Het totaalbedrag aan opbrengsten uit werk voor een externe partij (bijvoorbeeld: het maaien van een veld dat door de gemeente wordt beheerd).	Inkoop en werk derden; Het maaien van een veld dat door de gemeente wordt beheerd

De **Natuur**verdubbelaars

wij•land⁴

Inkoop en werk derden		
Verhuur activa	Het totaalbedrag aan opbrengsten uit de verhuur van activa (bijvoorbeeld vastgoed, voertuigen of werktuigen). Hierbij wordt verhuur bedoeld van activa die verband houden met de melkveetak. Wanneer de verhuur van activa plaatsvindt als neventak (bijvoorbeeld in het geval van vergaderruimtes of recreatieverblijven) dienen deze bij de opbrengsten uit de neventak ingevuld te worden (zie kopje "neventakken" bij handleiding).	Stalgeld voor paarden; Verhuur woonruimte; Verhuur maaimachine
Inkomsten uit energieverkoop	Het totaalbedrag aan inkomsten uit de terugverkoop van opgewekte energie aan de energieleverancier (bijvoorbeeld in het geval van zonnepanelen).	
Vergoeding mestafname	Het totaalbedrag aan vergoedingen voor mestafname. Let op: hier vallen niet inkomsten onder voor verhuur van productierechten.	
Andere overige opbrengsten uit bedrijf Synoniemen: Saldo overige activiteiten; Overige bedrijfsopbrengsten	Het totaalbedrag aan overige bedrijfsopbrengsten. Let op: hier worden niet opbrengsten uit de neventak ingevuld. Let daarnaast op dat posten die eerder al zijn ingevuld niet hier nogmaals ingevuld worden.	Saldo overige activiteiten; Overige bedrijfsopbrengsten; ANV kostendeclaratie/ onkosten excursie; Opbrengsten schapen (In veel gevallen niet als losse post op de balans maar als toegerekende opbrengst onder inkoop/aanwas levende have, wanneer uitgesplitst als overige opbrengst noteren)
Totale opbrengsten	De totale som van bovenstaande opbrengsten	
Voerkosten	Het totaalbedrag aan kosten dat kan worden toegerekend aan voer	
Krachtvoer Synoniemen: Aangekocht krachtvoer	Het totaalbedrag aan kosten voor aankoop van krachtvoer	Aangekocht krachtvoer;
Ruwvoer Synoniemen: Graslandproducten;	Het totaalbedrag aan kosten voor ruwvoer	Graslandproducten; Ruwvoer zonder voederwaarde; Gras; Hooi; Luzerne; Snijmaïs; Kuil; Likstenen

De **Natuur**verdubbelaars

wij•land⁴

Ruwvoer zonder voederwaarde		
Mutatie eigen ruwvoervoorraad Synoniemen: Voorraadmutatie voedergewassen eigen bedrijf onder post toegerekende kosten	De eventuele kosten uit veranderingen in de voorraad voedergewassen ten opzichte van het vorige boekjaar. Wanneer de totale voorraad is gedaald, wordt de daling als een kost gezien. De voedergewassen worden toegekend in het jaar dat ze geconsumeerd worden door de koeien en niet in het jaar dat ze geteeld worden.	Voorraadmutatie voedergewassen eigen bedrijf onder post toegerekende kosten;
Melkproducten (kunstmelk)	Het totaalbedrag aan kosten voor de aankoop van melkproducten. Kosten voor melkproducten zijn soms ondergebracht onder de post 'Bijproducten'. Indien het bedrag voor melkproducten niet bekend is, hoeft het niet hier ingevuld te worden, maar kan de gehele post onder 'bijproducten' worden opgenomen.	Kunstmelk; Poedermelk
Bijproducten	Het totaalbedrag aan eventuele kosten voor de aankoop van voeder-bijproducten.	Likstenen, Vochtige krachtvoerders; Industriële bijproducten; Mineralen
Overige voerkosten	Het totaalbedrag aan overige voerkosten. Let op dat posten die eerder al zijn ingevuld niet hier nogmaals ingevuld worden.	Weidegeld
Totaal voerkosten	De totale som van bovenstaande kosten	
Veekosten	Het totaalbedrag aan kosten dat kan worden toegerekend aan de verzorging van de veestapel	
Veeartskosten Synoniemen: Gezondheidskosten rundvee; Dierenartsen en geneesmiddelen)	Het totaalbedrag aan kosten dat kan worden toegerekend aan de gezondheidskosten voor de veestapel.	Gezondheidskosten rundvee; Dierenartsen en geneesmiddelen; Klauwverzorging; Drachtscans; Registratiekosten
Veeverbetering Synoniemen: Fokkerij	Het totaalbedrag aan kosten dat kan worden toegerekend aan veeverbetering en fokkerij.	Fokkerij; Fokvereniging; Melkcontrole; Dekgelden; KI
Stro en strooisel Synoniemen: Stro, zaagsel en plastic	Het totaalbedrag aan kosten dat kan worden toegerekend aan de aankoop van stro en strooisel. Let op: deze post kan in de boekhouding soms ook onder gewas-, grond- en hulpstofkosten staan.	Stro, zaagsel en plastic;

De **Natuur**verdubbelers

wij•land⁴

Kosten jongveeopfok	Het bedrag aan kosten voor (uitbestede) jongveeopfok. Als deze post niet specifiek benoemd staat in de boekhouding, is deze waarschijnlijk opgenomen in de totale voer- en veekosten en hoeft deze post dus niet los ingevuld te worden.	
Overige veekosten	Het totaalbedrag aan overige kosten dat kan worden toegerekend aan verzorging van de veestapel. Let op: in sommige boekhoudrapporten wordt de post "energie" en "water" onder 'veekosten' geschaard. Deze kosten <u>niet</u> hier noteren maar optellen bij de post 'energie' onder 'huisvestingskosten'.	Mestheffing; Reinigingsmiddelen
Totaal kosten melkvee	De totale som van bovenstaande kosten	
Gewas grond- en hulpstoffen	Het totaalbedrag aan kosten dat kan worden toegerekend aan gewassen	
Gewasbescherming	Het totaalbedrag aan kosten dat kan worden toegerekend aan gewasbescherming zoals de bestrijding van onkruid op gras- en bouwland.	Bestrijdingsmiddelen; Actieve stofverbruik (insecticiden, fungiciden, herbiciden waaronder glyfosaat, groeistoffen en maticiden)
Meststoffen (kunstmest) Synoniemen: Kunstmest; Meststoffen	Het totaalbedrag aan kosten dat kan worden toegerekend aan de aankoop van meststoffen (kunstmest).	Kunstmest; Meststoffen;
Mineralen Synoniemen: Graslandverbetering	Het totaalbedrag aan kosten dat kan worden toegerekend aan de aankoop van mineralen ten behoeve van het verrijken van grond en gewassen. Indien de kosten voor mineralen zijn opgenomen in de post "meststoffen", kan in het boekhoudprogramma onderzocht worden welke kosten voor kunstmest waren en welke voor mineralen of hulpstoffen. Dit is alleen nodig om zelf meer inzicht te krijgen in de kostenverdeling: voor de berekening van de kengetallen kan ook het totaal bij "meststoffen" ingevuld worden.	Graslandverbetering; Kalk; Klaksteen; Dolomiet
Zaad, plant- en pootgoed	Het totaalbedrag aan kosten dat kan worden toegerekend aan de aankoop van zaden, planten en bomen	Graslandvernieuwing

De **Natuur**verdubbelaars

wij•land⁴

Afrastering en plastic Synoniemen: Plastic voor melk- en fokvee	Het totaalbedrag aan kosten dat kan worden toegerekend aan de aankoop (en het onderhoud) van afrastering en plastic ten behoeve van de bescherming van gewassen en grond en het afdekken van de kuil. Let op: indien deze post niet gespecificeerd staat, maar alleen een totaalpost "stro, strooisel en plastic" is opgenomen, totaalpost invullen bij "stro en strooisel" onder "veekosten".	Plastic voor melk- en fokvee
Totaal kosten gewas	De totale som van bovenstaande kosten	
Mestafzetkosten	Kosten die worden gemaakt voor het afzetten van overtollige dierlijke mest.	
Overige toegerekende kosten	Het totaalbedrag aan overige kosten dat kan worden toegerekend aan de melkveeproductie en nog niet is toegerekend aan een eerdere post. Let op: Indien de post 'water melk- en fokvee' op boekhouding staat, deze <u>niet</u> hier noteren maar bij de post 'water' onder 'huisvestingskosten'.	
Niet-toegerekende kosten	Kosten die niet direct toegerekend kunnen worden aan de melkveetak of de neventak. Ook wel vaste kosten genoemd	
Inhuur arbeid	Het totaalbedrag aan kosten dat kan worden toegerekend aan ingehuurd arbeid, exclusief loonwerk.	Kosten uitbesteed werk;
Betaalde arbeid Synoniemen: Personeelskosten: Werk door derden	Het totaalbedrag aan kosten dat kan worden toegerekend aan ingehuurd arbeid op het bedrijf: de kosten voor vast personeel.	Personeelskosten; Werk door derden; Bedrijfsverzorging; Lonen en salarissen; Pensioenlasten; Loonheffingen; Sociale lasten medewerkers; Stagevergoedingen; Overige personeelskosten
Loonwerk	Het totaalbedrag aan kosten dat kan worden toegerekend aan loonwerk. Loonwerkers hebben geen vast dienstverband.	
Voor voerwinning algemeen Synoniemen: Voederwinning grasland melk- en fokvee; Loonwerk snijmais- melk en	Het totaalbedrag aan kosten aan loonwerk op het bedrijf. Indien apart kosten voor 'grasdrogerij' staan opgenomen, dan deze kosten invullen onder "voor grasdrogerij specifiek".	Voederwinning grasland melk- en fokvee; Loonwerk snijmais- melk en fokvee; Overig loonwerk melk- fokvee; Maaien; Wiersen; Inkuilen; Mest uitrijden

De **Natuur**verdubbelaars

wij•land⁴

fokvee; Overig loonwerk melk-fokvee		
Voor grasdrogerij specifiek Synoniemen: Graslandverzorging (incl. verbetering)	Het totaalbedrag aan kosten voor loonwerk dat specifiek aan de grasdrogerij toegerekend kan worden. Indien deze post niet apart staat opgenomen in de boekhouding, dan alle kosten voor loonwerk invullen bij "voerwinning algemeen".	Graslandverzorging (incl. verbetering); ;
Afschrijvingen	De jaarlijkse waardevermindering van activa door afschrijvingen	
Afschrijving bedrijfsgebouwen	De afschrijving in euro's van bedrijfsgebouwen in het afgelopen boekjaar. Tot bedrijfsgebouwen worden alle delen van de boerderij met ondernemingsvermogen gerekend, zoals de stal. Let op: bij deze post niet de eventuele afschrijvingen op grond meenemen.	De mestsilos, kuilvoeropslag, mestplaat en erfverharding zijn aanhorigheden van het bedrijfsgebouw wanneer deze bedrijfsmiddelen bij het bedrijfsgebouw horen, daarbij in gebruik zijn en daaraan dienstbaar zijn)
Afschrijving melkinstallatie	De afschrijving in euro's op de melkinstallatie in het afgelopen boekjaar. De post staat vaak niet apart opgenomen in het boekhoudrapport.	
Afschrijving machines en werktuigen	De afschrijving in euro's van machines en werktuigen (met uitzondering van de melkinstallatie) in het afgelopen boekjaar.	
Afschrijving grond	De afschrijving in euro's van de grond in het afgelopen boekjaar.	
Machines en werktuigen	Het totaalbedrag aan kosten dat kan worden toegerekend aan machines en werktuigen (excl. kosten voor de melkinstallatie)	
Brandstof machines Synoniemen: Brandstof, smeerolie en vetten	Het totaalbedrag aan kosten dat kan worden toegerekend aan brandstof voor machines (bijvoorbeeld: trekkers, hakselaren, zaai- en plantmachines en grondbewerkingsmachines)	Brandstof, smeerolie en vet(ten);
Reparatie en onderhoud Synoniemen: Reparatie en onderhoud machines;	Het totaalbedrag aan kosten dat kan worden toegerekend aan de reparatie en het onderhoud van machines (bijvoorbeeld: trekkers, hakselaren, zaai- en plantmachines en grondbewerkingsmachines)	Reparatie en onderhoud machines; Reparatie en onderhoud inventaris; Reparatie en onderhoud inventaris; Onderhoud inventaris en gereedschap

De **Natuur**verdubbelaars

Reparatie en onderhoud inventaris		
Huur machines Synoniemen: Lease machines; Huur roerende zaken	Het totaalbedrag aan kosten dat kan worden toegerekend aan de huur van machines (bijvoorbeeld: trekkers, hakselaren, zaai- en plantmachines en grondbewerkingsmachines)	Lease machines; Huur roerende zaken; Operational leasing machines
Overige kosten machines en werktuigen	Het totaalbedrag aan overige kosten dat kan worden toegerekend aan machines en werktuigen (bijvoorbeeld: stalling en verzekering).	Kleine aanschaf; Stalling
Onderhoudskosten	Het totaalbedrag aan kosten dat kan worden toegerekend aan het onderhoud van de melkinstallatie. Dit bedrag staat vaak niet apart opgenomen in de boekhouding, maar zit in de post "onderhoud machines en installaties". In de tool dient deze wel apart ingevuld te kunnen worden om onderscheid te maken in onderhoudskosten toegerekend aan de activiteit "melken" en aan de activiteiten gerelateerd aan "voer". In het boekhoudprogramma kan opgezocht worden welke onderhoudskosten voor de melkinstallatie zijn en welke voor de machines en werktuigen. Voorbeelden van onderhoud aan de melkinstallatie zijn het controleren van o.a. het vacuümniveau, het schoonmaken van o.a. stoffilters van de drukwisselaars, het afstellen van o.a. V-snaarspanning, het vervangen van o.a. lekkende slangetjes en de controle reinigingsapparatuur.	
Overige kosten	Het totaalbedrag aan overige kosten dat kan worden toegerekend aan de melkinstallatie buiten de onderhoudskosten	Reinigingsmiddelen
Huisvesting	Het totaalbedrag aan kosten dat kan worden toegerekend aan huisvesting	
Onderhoudskosten gebouwen en terreinen	Het totaalbedrag aan kosten voor onderhoud dat kan worden toegerekend aan onroerende goederen (alle gebouwen en terreinen).	Groot onderhoud
Energie Synoniemen:	Het totaalbedrag aan kosten voor energieverbruik. Indien kosten voor energie en waterverbruik niet gesplitst zijn, dan kan	Nutsvoorzieningen; Elektra; Verwarming

De **Natuur**verduubelaars

wij•land⁴

Nutsvoorzieningen ; Elektra	de totale post hier worden ingevuld. Let op: soms staat deze post onder "veekosten", of zijn de kosten voor energie gesplitst. Het totaal aan energiekosten dient hier ingevuld te worden. Let op: verminder deze post met het eigen energieverbruik. In sommige boekhoudingen is dat al gedaan, in anderen staat een aparte post "Privégebruik gas, water elektra" als negatieve post opgenomen. Indien dit als aparte post is opgenomen, corrigeer je de energiekosten door van de totale energiekosten het privégebruik af te trekken.	
Water Synoniemen: Nutsvoorzieningen	Het totaalbedrag aan kosten dat kan worden toegerekend aan het waterverbruik van de gebouwen. Indien dit niet apart is opgenomen in de boekhouding maar bij de post "energie" is opgeteld, kan deze cel leeg worden gelaten en kan de post ingevuld worden bij "energie". Let op: hier niet kosten voor waterschapsbelasting opnemen, deze vallen onder het kopje "eigenaarslasten"	Nutsvoorzieningen;
Eigenaarslasten Synoniemen: Lasten onroerend goed	Het totaalbedrag aan kosten dat kan worden toegerekend aan eigenaarslasten	Lasten onroerend goed; Onroerend zaakbelasting; (OZB); Waterschapbelasting; Polderbelasting; Rioolheffing
Verzekeringen onroerende zaken	Het totaalbedrag aan kosten dat kan worden toegerekend aan verzekering van onroerende zaken. Let op: indien de post "verzekeringspremie" op de boekhouding onder algemene kosten staat, dient deze niet hier ingevuld te worden, maar verderop bij het kopje "zakelijke verzekeringen" onder "algemeen".	
Pacht en huur Synoniemen: Pacht; Erfpacht	Het totaalbedrag aan kosten dat kan worden toegerekend aan pacht en huur van terreinen of gebouwen. Let op: verminder deze post met de huurwaarde van de eigen woning. In sommige boekhoudingen is dat al gedaan, in anderen staat een aparte post "Huurwaarde eigen woning" als negatieve post opgenomen. Indien dit als aparte post is opgenomen, corrigeer je de pacht- en huurlasten door van de totale pacht en huur	Pacht; Erfpacht; Huur stal; Huur mestopslag

De **Natuur**verdubbelaars

wij•land⁴

	het de huurwaarde eigen woning af te trekken.	
Overige huisvestingskosten	Het totaalbedrag aan overige kosten dat kan worden toegerekend aan huisvesting	Kosten t.b.v. verhuur
Accountantskosten Synoniemen: Administratiekosten	Het totaalbedrag aan kosten dat kan worden toegerekend aan het inhuren van een accountant.	Administratiekosten
Advieskosten Synoniemen: Fiscale en juridische-advieskosten	Het totaalbedrag aan kosten dat kan worden toegerekend de inzet van advisering door o.a. adviesbureaus	Fiscale en juridische- advieskosten
Zakelijke verzekeringen Synoniemen: Verzekeringspremie; Assurantiepremie; Bedrijfsverzekeringen	Het totaalbedrag aan kosten dat kan worden toegerekend aan zakelijke verzekeringen. Let op: vul hier niet de verzekeringen in die al zijn ingevuld onder "verzekeringen onroerende lasten".	Verzekeringspremie; Assurantiepremie; Bedrijfsverzekeringen; Aansprakelijkheid; De bedrijfsauto; Bedrijfsmiddelen; Bedrijfsstagnatie Gebouwen; Landbouwwerktuigen; Milieuschade; Rechtsbijstand
Telefoonkosten Synoniemen; Communicatiekosten	Het totaalbedrag aan kosten dat kan worden toegerekend aan telefoongebruik. Let op: verminder deze post met het privégebruik van de telefoon. In sommige boekhoudingen is dat al gedaan, in anderen staat een aparte post "Privégebruik telefoon" als negatieve post opgenomen. Indien dit als aparte post is opgenomen, corrigeer je de telefoonkosten door van de totale telefoonkosten het privégebruik af te trekken.	Communicatiekosten
Contributies en abonnementen Synoniemen; Lidmaatschappen en contributies	Het totaalbedrag aan kosten dat kan worden toegerekend aan contributies en abonnementen (bijvoorbeeld: lidmaatschapskosten vakbonden of werkgeversorganisaties en abonnementskosten van vakbladen)	Lidmaatschappen en contributies

De **Natuur**verduubelaars

wij•land⁴

Grond-, water- en gewasonderzoek	Het totaalbedrag aan kosten dat kan worden toegerekend aan bemonstering en analyses van grond-, water en gewassen. Let op: deze post staat in sommige boekhoudingen opgenomen onder het kopje "gewas".	
Overige algemene kosten	Het totaalbedrag aan overige algemene kosten. Let op: vermijd hier het opnemen van posten die al eerder in de boekhouding zijn opgenomen.	Scholing; Bankkosten; Voedsel/drank- genotsmiddelen (niet voor privégebruik); Werkkleding; Automatiseringskosten; Reclame en advertentiekosten; Representatiekosten; Kantoorbenodigdheden; Diverse onkosten; Keuken - en kantinekosten; Verkoopkosten
Autokosten Synoniemen: Overige autokosten.	Het totaalbedrag aan kosten dat kan worden toegerekend aan het gebruik van een personenauto (brandstof, onderhoud). Let op: verminder deze post met het privégebruik van de auto. In sommige boekhoudingen is dat al gedaan, in anderen staat een aparte post "privégebruik auto" als negatieve post opgenomen. Indien dit als aparte post is opgenomen, corrigeer je de autokosten door van de totale autokosten het privégebruik af te trekken.	Overige autokosten; ; Brandstof; Onderhoud; Reparatie; Verzekering; Motorrijtuigenbelasting; Parkeerkosten; Overige reiskosten auto
Productierechten	Landbouwers hebben de mogelijkheid om productierechten aan te kopen of te verkopen. Hiermee wordt bedoeld op de productierechten uit het fosfaatrechtensysteem.	Fosfaatreductieplan; Opbrengst verleen fosfaatrechten;
Verhuur productierechten Synoniemen: Fosfaatreductieplan; Opbrengst verleen fosfaatrechten	Het totaalbedrag aan inkomsten dat kan worden toegerekend aan de verhuur van eigen (boventallige) productierechten. Dit wil zeggen, de inkomsten uit ongebruikte rechten die aan andere partijen verhuurd worden.	Afschrijvingen immateriële vaste activa; ;
Afschrijving productierechten Synoniemen: Afschrijvingen immateriële vaste activa	Het totaalbedrag aan afschrijving van fosfaatrechten. Deze post is niet in elke boekhouding opgenomen, alleen opnemen wanneer deze van toepassing is.	Kosten leasen fosfaatrechten; Leasemelk;

De **Natuur**verduubelaars

wij•land⁴

Huur productierechten Synoniemen: Kosten leasen fosfaatrechten; Leasemelk	Het totaalbedrag aan kosten dat kan worden toegerekend aan de huur van andermans productierechten	
Neventak	Activiteiten buiten de primaire bedrijfsfunctie van melkveehouderij. Voorbeelden van neventakken zijn: een kaasmakerij, een boerderijwinkel; een recreatiegedeelte, activiteiten als rondleidingen, golf, kamperen, energieproductie en/of verhuur vergaderruimte.	
Opbrengsten neventak Synoniemen: Opbrengsten overig activiteiten	Het totaalbedrag aan opbrengsten dat kan worden toegerekend aan de neventak op dit bedrijf. De opbrengsten uit de melkveehouderij worden hier dus NIET meegerekend. Voorbeelden van opbrengsten uit een neventak zijn: de opbrengsten uit de verkoop van kaas, de opbrengst uit rondleidingen of de opbrengst uit verhuur van een vergaderruimte. Onder dit kopje kunnen opbrengsten uit de neventak worden ingevuld. In de tool is de mogelijkheid om de kopjes "opbrengsten neventak 1" aan te passen. De tool telt automatisch de posten bij elkaar op.	Opbrengsten overige activiteiten; ; Opbrengsten boerderijwinkel; (Product)opbrengsten van/door vee anders dan rundvee(schapen/ gevogelte); Opbrengsten verhuur vergaderruimte; Opbrengsten verhuur ruimte kinderdagverblijf; Opbrengsten kaasmakerij; Opbrengsten zorgboerderij; Opbrengst energieverkoop; Opbrengsten rondleidingen en workshop/educatie; Opbrengsten B&B of tenten; Opbrengst composteren voor externe partijen
Toegerekende kosten neventak Synoniemen: Kosten overige activiteiten	Het totaalbedrag aan kosten dat kan worden toegerekend aan de neventak op dit bedrijf. De kosten uit de melkveehouderij worden hier dus NIET meegerekend. Voorbeelden van deze kosten zijn de loonkosten van een vaste boerderijwinkel medewerker, de productiekosten voor kaasmaken, de schoonmaakkosten van een vergaderruimte.	Kosten overige activiteiten; Kosten boerderijwinkel; (Product)kosten van/door vee anders dan rundvee(schapen, gevogelte); Kosten verhuur vergaderruimte; Kosten verhuur ruimte kinderdagverblijf; Kosten kaasmakerij; Kosten zorgboerderij; Kosten energieverkoop; Kosten rondleidingen en workshop/educatie; Kosten B&B of tenten; Kosten composteren voor externe partijen

De **Natuur**verdubbelers

wij•land⁴

Rentebaten Synoniemen: Rente tegoeden, ontvangen rente	Het totaalbedrag aan werkelijke rente dat in het boekjaar moet worden ontvangen voor investeringen en spaargeld (in euro's)	Rente tegoeden; Ontvangen rente
Rentelasten	Het totaalbedrag aan werkelijke rente dat in het boekjaar moet worden betaald voor geleend geld (in euro's)	Rente langlopende rekeningen; Betaalde rente overheidsleningen; Overige financieringskosten; Betaalde rente familieleningen; Landinrichtingsrente; Rente rekening-courant; Rente onderhandse leningen; Overige rentekosten
Incidentele baten en lasten	Opbrengsten of kosten die niet tot de gewone bedrijfsuitoefening kunnen worden gerekend (dus niet tot de melkveehouderij of de neventak), en niet jaarlijks voorkomen. Voorbeelden zijn opbrengsten bij afstoting van een bedrijfsonderdeel of reservering van geld voor de verwachte kosten van reorganisatie of productaansprakelijkheid.	
Incidentele baten Synoniemen: Bijzondere incidentele baten	Het totaalbedrag aan opbrengsten dat kan worden toegerekend aan incidentele baten op dit bedrijf.	Bijzondere incidentele baten; Verkoop productierechten
Incidentele lasten Synoniemen: Bijzondere incidentele lasten	Het totaalbedrag aan kosten dat kan worden toegerekend aan alle incidentele lasten op dit bedrijf.	Bijzondere incidentele lasten; ; Opbrengst vrijval voorziening/dotatie voorzieningen; Vergoeding baggerdepot; Schulden niet meer invorderbaar commissieloon landverkoop